

İbrahimî Hareket: Normalleşme Anlaşmalarından Ortadoğu'yu Yeniden Şekillendirme Projesine

Tarih bize öğretmiştir ki savaşlar sona erdiğinde çatışma alanlarına sessizlik hâkim olmaz; aksine savaşların bıraktığı boşlukları doldurmak için fikirler sessizce ilerlemeye başlar... İşte o zaman yalnızca sınırlar yeniden çizilmez; aksine dostlar ve düşmanlar yeniden tanımlanır, yeni kimlikler formüle edilir ve savaşın rahminden doğan düzene meşruiyet kazandırmaya çalışan yeni anlatılar ortaya çıkarılır. Tam da bu bağlamda sözde “İbrahimî Hareket'in” giderek yükselişi, Körfez'den Güney Asya'ya uzanan yeni bölgesel sistemler ve ittifaklar hakkındaki dikkat çekici ve giderek artan söylemle eş zamanlı olarak öne çıkmıştır; sanki bölge, sadece siyasi coğrafyasının yeniden düzenlendiği değil de, bilakis aynı zamanda bizzat kendisinin de yeniden tanımlandığı bir aşamanın eşiğinde duruyormuş gibidir.

Son günlerde Suriye'de “İbrahimî Hareket'in” aleni olarak ortaya çıkması, bölgenin geleceğine ilişkin yeni siyasi ve güvenlik tasavvurlarının ortada dolaşmasıyla aynı zamana denk gelmiştir. Bir yandan İbrahim Anlaşmalarının bölgesel etkili güçleri kapsayacak şekilde genişletilmesi hakkındaki söylemler de yükselmiştir; zira Trump, 25/05/2026 tarihinde Truth Social platformunda yayımladığı uzun bir paylaşımında şöyle demiştir: “Bütün ülkelerden İbrahim Anlaşmaları'nı derhal imzalamalarını kesin bir şekilde talep ediyorum. Eğer İran benimle anlaşmasını imzalarsa, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı olarak onun bu eşi benzeri görülmemiş küresel ittifakın bir parçası olması benim için bir onur olacaktır.” Konuyu, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Pakistan, Türkiye, Mısır ve Bahreyn liderleriyle yaptığı telefon görüşmelerinde ele aldığı eklemesinde bulundu. (CNN, 25/05/2026)

Diğer yandan da Türkiye Dışişleri Bakanı Hakan Fidan'ın; Türkiye, Pakistan, Mısır, Suudi Arabistan ve Körfez ülkelerini kapsayan yeni bir bölgesel güvenlik sistemi kurulabileceğine dair açıklamaları öne çıkmıştır; zira Fidan gelecekte, işbirliği, karşılıklı tanıma ve egemenliğe saygı ilkelerine dayanan yeni düzenlemeler kapsamında, İran ve “İsrail” de dahil olmak diğer taraflara da kapının açık kalmaya devam edeceğini söyledi. (Arabi 21, 03/06/2026)

Bu olaylar ilk bakışta birbirinden bağımsız gibi görünebilir; ancak aslında bunlar tek bir soruda kesişmektedir: Bölge, geçtiğimiz on yıllar boyunca onu yöneten milliyetçi formülleri ve geleneksel ittifakları da aşan yeni bir bölgesel düzene doğru mu ilerliyor?

Şekli anlaşmalar, fikrî zeminden önce gelmektedir!

2020 yılında İbrahim Anlaşmaları imzalandığında bunlar, Arap ülkeleri ile Yahudi varlığı arasında normalleşme anlaşmaları olarak sunulmuştu. Ancak zamanla, siyasi anlaşmaların tek başına yeterli olmadığı ve uzun vadeli herhangi bir barışın, ona meşruiyet ve süreklilik kazandıracak yeni bir kültürel ve medeniyet anlatısına ihtiyaç duyduğu yönünde bir düşünce eğilimi ortaya çıkmaya başlamıştır.

İşte buradan, Yahudi Tom Wegner'in en önde gelen teorilerinden biri olduğu kabul edilen "Siyasi İbrahimcilik" fikri doğmuştur. Hareket tarafından yayımlanan literatürlere göre, İbrahim Anlaşmaları sadece bir başlangıç noktasıdır. Daha geniş olan hedefe gelince; üç İbrahimi dinin ortak mirasına dayanan yeni bir bölgesel kimlik oluşturmak ve bu mirası yeni siyasi, güvenlik ve ekonomik ortaklıkların temeli haline getirmektir. Başka bir deyişle İbrahimî Hareket, normalleşmeyi, hükümetler arası bir anlaşma olarak değil, aksine bizzat bölge halkları arasındaki ilişkileri yeniden tanımlamaya yönelik bir proje olarak görmektedir.

Tom Wegner kimdir? İbrahimî Hareket nedir?

Hareketin kurucusunun kişiliğine değinmeden İbrahimî Hareket'i anlamak zordur. Hareketin kendi yayınladığı tanımlara göre Tom Wegner, daha önce eski Yahudi Başbakan Ehud Barak'ın sözcüsü olarak çalışmış bir Yahudi siyasetçi ve stratejik bir danışmandır; ayrıca daha önce Peres Barış Merkezi'nde danışman ve halkla ilişkiler müdürü olarak da çalışmıştır. Bugün de, İbrahimî Hareket'in kurucusu ve başkanı olarak ve "İbrahimi Devrim: Ortadoğu'ya Özgü Bir Barış Modeli" kitabının yazarı olarak sunulmaktadır. Wegner, projesinin İbrahim Anlaşmaları'ndan yola çıktığını gizlemiyor; aksine hareket resmi olarak, hedefinin bu anlaşmalara, diplomatik boyutun ötesine geçen kültürel, manevi ve toplumsal bir derinlik kazandırmak olduğunu vurgulamıştır. (İbrahimî Hareket'in resmi web sitesi)

Bu nedenle Wegner, İbrahim Anlaşmaları'nı sadece diplomatik mutabakatlar olarak sunmamakta; aksine onları, Orta Doğu'daki ilişkileri çatışma mantığının ötesine taşıyan temeller üzerinde yeniden şekillendiren bir medeniyet dönüşümünün başlangıcı olarak kabul etmektedir. "İbrahimî Devrim" adlı kitabında, sürdürülebilir barışın yalnızca anlaşmalarla değil, aksine siyasi kültür ve toplumsal bilincin daha derin bir değişimle ve bölge halkları arasında ekonomik, kültürel ve dini işbirliği alanlarının inşa edilmesiyle gerçekleşebileceğini düşünmektedir. Ancak onun hakkındaki tartışma, onun kişiliğinden ziyade, bizzat projenin doğasıyla ilgilidir: Zira proje, kronik savaşların aşılmasına yönelik bir çaba olarak sunulurken; eleştirel olarak proje, siyasi ve kültürel bilincin yeniden mühendisliğine ve Yahudi varlığının, başta Filistin meselesi olmak üzere çözülmemiş tarihî sorunları aşan yeni bir bölgesel yapının içine entegre edilmesine yönelik bir çaba olarak görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında İbrahimcilik, sadece bir birlikte yaşama projesi olarak görünmemekte; aksine bölgeyi yeniden tanımlayan ve bu tanımlı siyasi gerçekliğe dayatan ve bölgeyi bir tür teslimiyete zorlayan yeni bir üst kimlik üretmeye yönelik bir girişim olarak görünmektedir; bu da onu, Amerika'nın savunduğu "güç yoluyla barış" vizyonunun bir uzantısı haline getirmektedir.

Irak ve Suriye: İlk test alanları

Geçtiğimiz aylarda İbrahimî Hareket'in faaliyetleri Irak'ta aleni bir şekilde öne çıkmıştır. Hareket ve kurucusu tarafından yayınlanan bildirimler, hareketin Irak şubesinin açıldığına işaret etmektedir; bu da projeyi Yahudi varlığıyla normalleşme sürecinin bir uzantısı olarak gören Iraklı muhalif güçlerin sert tepkilerine yol açmıştır. Wegner, bu faaliyetin, bölgenin farklı bileşenleri

arasındaki diyalog ve yakınlaşmaya yönelik bir proje olduğunu savunmaktadır. Irak tesadüfen seçilmiş gibi görünmemektedir; zira ülke, geniş bir dini, mezhepsel ve etnik çeşitliliği bir arada barındırmakta ve farklı bölgesel projeler arasındaki rekabetin tam merkezinde yer almaktadır. Bu nedenle Irak'ta geleneksel kimliklerin ötesine geçen herhangi bir projenin başarısı ona, bölgenin geri kalanında ek bir meşruiyet kazandıracaktır.

Irak insani bir deney alanını temsil ediyorsa, o halde Suriye bugün daha hassas siyasi bir deney alanı gibi görünmektedir. Son haftalarda Suriye'deki İbrahimî Hareket'in faaliyetlerine ilişkin net bir açıklama ortaya çıkmış ve Dr. Cemal Sabbağ, Suriye İbrahimî Hareket'in başkanı olarak öne çıkmıştır. Ayrıca Wegner, Gelecekteki Suriye'de Çoğulculuk ve Bir Arada Yaşamı Desteklemek başlığı altında düzenlenen ve Suriyeli siyasi, entelektüel ve toplumsal figürlerin katıldığı toplantılara da katılmıştır.

Dikkat çeken nokta, sözde "Sürgündeki Suriye Hükümeti" ile bağlantılı bazı figürlerin, daha önce Yahudi varlığından olan figürlerle diyalog toplantılarına katılmış olmaları ve "İbrahimi Barışı" bölgenin geleceği için olası yollardan biri olarak nitelendirmeleridir.

Bu da Suriye sahasını hareket açısından özel bir öneme sahip bir hale getirmektedir; çünkü Suriye, kimlik, mezhepçilik, azınlıklar, sınırlar ve bölgesel ittifaklar dosyalarının kesişim noktasını temsil etmektedir. Tabii burada, Suriye'nin Amerikan stratejisindeki konumunu da unutmamak gerekir.

Bizler, yeni bir Ortadoğu ile mi karşı karşıyayız?

Buradaki en önemli soru, yalnızca İbrahimî Hareket ile ilgili değildir, aksine onun ortaya çıkmasına imkân veren bağlamla da ilgilidir. Bazı bölgesel güçlerin, Körfez'den Güney Asya'ya uzanan yeni güvenlik düzenlemelerinden bahsettiği ve iki devletli çözüme bağlı kalarak geleneksel kutuplaşmaların ötesine geçen tasavvurları ortaya koyduğu bir zamanda İbrahimî Hareket, bu tür dönüşümlere fikri ve kültürel bir kılıf sağlamaya yönelik bir girişim olarak ortaya çıkmaktadır.

Tabii burada, ABD'nin baskısı ve Filistin'in resmi onayıyla "iki devletli çözüm" başlığı altında sunulan önerinin, İbrahimî projeye aykırı olmadığına, aksine onun aktifleştirilmesi için bir şart olduğuna dikkat çekmemiz gerekir. Zira önerilen Filistin devleti egemen bir devlet değil, aksine silahsızlandırılmış, güvenlik açısından Yahudi varlığına boyun eğmiş ve sınırlarla çevrilmiş bir varlıktır. Dolayısıyla o, Suudi Arabistan ve diğer Körfez ülkelerinin bu varlıkla ilişkilerini resmi olarak normalleşmesini isteyen ahlaki kılıfı sağlayan karton bir devlettir. Başka bir deyişle iki devletli çözüm, Yahudi varlığını destekleyen Amerika için bir geri dönüş hattıdır; zira bu çözüm, Amerika'nın gözünde Yahudi varlığını bölgesel izolasyonundan çıkaracak olan bir şeydir, aksi değil.

Eğer yeni ittifaklar güvenlik ve ekonomik bir yapıya ihtiyaç duyuyorsa, aynı zamanda bu, hem varlıklarını meşrulaştıracak bir anlatıya hem de onlara meşruiyet kazandıracak bir hikâyeye de ihtiyaç duymaktadır. Siyasi İbrahinciliğin bizzat yapmaya çalıştığı şey de tam olarak budur. Ancak şu soru, açık olarak kalmaya devam etmektedir: Eski çatışmalar çözülmeden yeni bir kimlik oluşabilir mi? Peki bölgedeki işgal, savaşlar ve Yahudilerin arbedesinin

devam etmesinin gölgesinde, karşılıklı tanımaya dayalı bölgesel bir alan inşa edilebilir mi? Yoksa İbrahimî Hareket, savaşın salgıladığı güç dengelerinin sadece kültürel bir ifadesi mi temsil etmektedir?

Cevap ne olursa olsun bölgede yaşanan dönüşümler, her biri sanki bağımsız bir yörüngede hareket ediyormuş gibi görünen büyük bir bulmacanın dağınık parçalarından ibarettir: Yani Washington çerçeveyi çiziyor, Ankara yeniden konumlandırıp yeni fikri projelerin anlamını formüle etmeye çalışıyor ve herkes zamanla yarışıyor. Ancak bu parçalar, zahiri olarak birbirinden uzak olsalar da, sanki henüz tamamlanmamış tek bir görüntüyü, yeni şekillenmekte olan yeni Ortadoğu görüntüsünü ortaya çıkarmak için onları yeniden bir araya getirecek gizli bir eli bekliyor gibi görünmektedir. Ancak bu oluşum bünyesinde, aktörlerin ve süreçlerin iç içe geçtiği bir karmaşıklık taşımakla birlikte, sınırlı beşerî planlama ile gaybı bilen Allah'ın iradesi arasındaki ilişki üzerine daha geniş bir tefekkür alanı açmaktadır. Nitekim Subhanehu şöyle buyurmuştur: **وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ** “Onlar (sana) tuzak kurarlarken Allah da (onlara) tuzak kuruyordu. Çünkü Allah tuzak kuranların en hayırlısıdır.” [Enfal 30]

Hizb-ut Tahrir Merkezi Medya Ofisi İçin Yazan

Müh. Visam Atraş